

0 Eur strategija viešojo sektoriaus efektyvumo proveržiui

DIRBTINIO INTELEKTO LIETUVOJE VIZIJA

Dirbtinio intelekto (DI) technologija vystosi niekada žmonijos istorijoje nematytu greičiu. Jis jau dabar aktyviai ir plačiai naudojamas mūsų darbuose, mokslo įstaigose, kasdienėje veikloje. Ji suteikia milžiniškas galimybes, bet kartu technologija kelia sisteminius iššūkius informacinių sistemų saugumui, duomenų apsaugai, darbo rinkai ir švietimo sistemai. Tačiau Lietuvoje apie tai nediskutuojama, o jau esamos ir kuriamos institucinės strategijos neatliepia technologinės pažangos, nevertina kylančių iššūkių bei nesiūlo kaip Lietuva gali išsiskirti iš kitų šalių šios technologinės revoliucijos fone.

TS-LKD vizija Lietuvai: šalis, geriausiai panaudojanti DI įrankius

Šiuo dokumentu TS-LKD siūlo labai konkrečius sprendimus, kurių įgyvendinimas leistų Lietuvai tapti šalimi, geriausiai panaudojančia DI įrankius. TS-LKD manymu, dabartinė DI revoliucija ir techninės galimybės suteikia unikalų šansą iš esmės padidinti viešojo sektoriaus produktyvumą ir efektyvumą šioje srityje padarant Lietuvą pavyzdžiu visai Europai. Šiame pasiūlyimų pakete nesisvaidoma nerealistiškais planais, tačiau siūlomos konkrečios priemonės kaip tai būtų galima įgyvendinti jau šiandien. Pasiūlymai kaip niekad aktualūs atsižvelgiant į iššūkius su kuriais susiduria mūsų institucijų informacinės sistemos, duomenų apsauga. DI suteikia unikalią galimybę iš esmės peržiūrėti valstybės informacines sistemas ir padaryti jas patogesnes vartotojams ir mažiau reiklias nuolatinėms investicijoms, sudarant galimybes investuoti šias lėšas ten, kur jų labiausiai reikia. Nors šios vizijos akcentas yra galimybės viešajam sektoriui, TS-LKD taip pat teikia konkrečius pasiūlymus su DI susijusių iššūkių, tokių kaip technologijos įtaką švietimui, darbo rinkai, informacinių sistemų ir duomenų saugumui, suvaldymui.

Vizijos įgyvendinimui identifikavome 5 strateginius tikslus su detaliais įgyvendinimo rodikliais. Dokumente taip pat pateikiami labai konkretūs pavyzdžiai kaip jau dabar DI sprendimų diegimas galėtų spręsti egzistuojančias problemas viešajame sektoriuje. Ir tai iš esmės valstybei nekainuotų nieko, dėl ko pavadiname šį dokumentą: **0 Eur strategija viešojo sektoriaus efektyvumo proveržiui.**

STRATEGINIAI TIKSLAI

Tikslas 1: Efektyvi DI reguliacija – tik tiek, kiek reikia

SIEKIAMYBĖ IKI 2030 M.: Pirmame trejetuke Europoje pagal DI reguliacijos efektyvumą

Šiuo metu matome aiškią problemą – valstybė planuoja įgalioti vieną instituciją, Ryšių reguliavimo tarnybą, kuri nustatinės DI panaudojimo lygius IT sprendimuose (tai apspręs kiek teisinio darbo lauks įteisinant sprendimą), tačiau atsakomybę už teisinį įgyvendinimą paliks kuriančiai institucijai. Taip užprogramuojant konfliktą – kai tu esi atsakingas tik už įvertinimą, bet ne įgyvendinimą – visada vertinsi griežčiau.

Siūlome, kad institucija, atsakinga už DI kategorijos nustatymą, taip pat būtų atsakinga už viso teisinio pagrindo paruošimą. Tai leistų institucijai, kuri kuria, negaišti laiko teisiniuose klausimuose, o galėtų susikonsultuoti tik į geros paslaugos piliečiams kūrimą.

VIENA ATSAKINGA INSTITUCIJA TEIKTŲ:

- vieno langelio principu veikiančią DI projektų reguliacinę konsultaciją;
- aiškas DI naudojimo gairės viešajam sektoriui;
- greitas projektų klasifikavimo procedūras pagal rizikos lygį;
- reguliacinį sandbox'ą pilotiniams projektams;
- periodinę perteklinių reikalavimų peržiūrą.

Turime ne tik aktyviai siekti ES reguliacijos kuriamos naštos mažinimo, tačiau ir savo šalies teisėje ieškoti būdų lengvinti DI naudojimą skaitmenizuojant savo procesus.

Tikslas 2: Viešojo sektoriaus tarnautojų DI panaudojamumo rodiklis

SIEKIAMYBĖ IKI 2030 M.: 70 % valstybės tarnautojų išnaudojančių DI kasdieninių problemų sprendime.

Pagrindinė kryptis – viešojo sektoriaus darbuotojų DI mokymai. Tačiau tą darysime kitaip, nei buvo iki šiol, kai daugumoje atvejų mokymai vykdavo tik tam, kad kažkoks rangovas užsidėtų varnelės.

Mes siūlome tam tikslui suburti vidinę komandą iš viešajame sektoriuje dirbančių specialistų, kurie jau dabar sėkmingai naudoja DI efektyvindami ne tik savo darbą, bet ir visos institucijos, negano to, dar moko ir savo kolegas. Centrinė komanda dirbtų su kiekvienoje institucijoje esančiais DI „žinių skleidėjais“ – dalintųsi pamokomis, naujomis idėjomis, vieni iš kitų mokytųsi.

O jie tuo dalintųsi savo institucijose. Taip užtikrinant, kad visada būtume priekyje.

Turėtume aiškią užduotį – matuoti ne mokymų kiekį, bet kiek po jų mokymų tarnautojų realiai panaudoja DI savo problemoms spręsti. Matuosime institucijose vykstantį pokytį, ne tarpinius rezultatus.

Tikslas 3: Informacinių sistemų DI panaudojamumo rodiklis

SIEKIAMYBĖ IKI 2030 M.: bent 30 valstybės įstaigų, giliai išnaudojančių DI galimybes.

Nors šiuo metu dauguma institucijų skelbia naudojančios DI savo Informacinėse sistemose, iš tiesų naudoja tiesiog paprastą pokalbių langą arba DI funkcijos tik „popierinės“. Tačiau galimybės galėtų būti visai kitos.

Tam tikslui pasiekti subursime 3 žmonių DI komandą Valstybės skaitmeninių sprendimų agentūroje (VSSA), kurios užduotis bus proaktyviai konsultuoti institucijas apie DI galimybes jų srityse. Ir padėti tai įgyvendinti iki galo kartu einant ir per skaitmenizaciją ir per pokyčius veikloje (tokio pokyčio prototipas šiuo metu sėkmingai veikia Aplinkos ministerijoje).

Turint kompetentingus žmones vienoje vietoje, su giliu DI ir viešojo sektoriaus veikimo niuansų supratimu, su plačiu matymu per įvairias institucijas, su gebėjimu apjungti institucijų problemas, gautume pasiekti visai kitą pokyčio mastą.

DI DIEGIMO „ŽEMAI KABANČIŲ VAISIŲ“ PAVYZDŽIAI:

- Viešieji pirkimai – atitikties tikrinimas, rizikingiausių pirkimų analizė pagal turinį.
- Teismų institucijos – bylų semantinė paieška.
- Aplinkos apsaugos departamentas – DI įveiklinimas taršių įmonių paieškoje ir jų kontrolės procese.
- Inovacijų agentūra – paraiškų vertinimo procesų optimizavimas DI įrankiais.
- Piliečių aptarnavimas – galimybę matyti atsakymus į kitų piliečių panašias problemas.

Tikslas 4: Pasaulinio lygio DI švietimas

SIEKIAMYBĖS IKI 2030 M.: 100 % Lietuvos moksleivių (pagrindinio ir vidurinio ugdymo) įgyja bazines DI kompetencijas iki 2030 m.; OECD 2029 m. atliekamame PISA tyrime, kuriame pirmą kartą bus vertinamas DI ir media raštingumas, Lietuva pateks tarp top 10 OECD šalių.

Žinant mūsų dabartinę švietimo situaciją, tai būtų vienas sunkiausių iššūkių.

Siekiant, kad šalis būtų pasirengusi proaktyviai reaguoti į DI suteikiamas galimybes ir iššūkius būtina užtikrinti, kad jaunoji karta ne tik gebėtų naudotis DI įrankiais, bet gebėtų juos kūrybiškai taikyti sisteminiams problemoms spręsti bei neprarastų kritinio mąstymo. Šiuo metu vienintelė DI raštingumo skatinimo programa yra inicijuota ir palaikoma privataus verslo ir tai yra nedovanotina tokiu svarbiu klausimu.

Pagrindiniai sprendimai:

KOMPLEKSINĖ MOKYTOJŲ UGDYMO PROGRAMA VISAI LIETUVAI – programa apimtų tiek mokymo medžiagos parengimą, tiek nuolatinį darbą su mokyklomis ir mokytojais, kad bent 10 000 mokytojų iki 2028 m. (ir 100 % iki 2030 m.) įgytų praktines DI integravimo į ugdymo procesą kompetencijas. Remiantis Estijos pavyzdžiu tokia programa neturėtų kainuoti daugiau nei 5 mln eurų, bet savalaikis jos įgyvendinimas užtikrintų tiek reikiamas kompetencijas pedagogams, tiek padėtų sustiprinti visą švietimo sistemą ir paruošti ją šiam technologiniam iššūkiui.

PRIVALOMAS DI RAŠTINGUMO MODULIS visiems studentams nepriklausomai nuo studijų krypties. Sustiprintas DI raštingumo modulis pedagoginėse programose.

ŠVIETIMO PROGRAMŲ IR VERTINIMO SISTEMOS PERŽIŪRA – peržiūros ugdomo programos ir vertinimo principai, kad mokiniai būtų ugdomi atsakingai, kritiškai ir prasmingai naudoti DI įrankius mokymuisi, kūrybai ir problemų sprendimui. Vertinimas turėtų tikrinti ne vien galutinį rezultatą, bet mokinio supratimą, mąstymo procesą, gebėjimą pagrįsti sprendimus, vertinti DI pateikiamą informaciją ir taikyti žinias skirtinguose kontekstuose.

PERSONALIZUOTI DI SPRENDIMAI IR MOKYMOŠI GALIMYBŠ MOKSLEIVIAMS – nacionaliniu mastu sudaromos sąlygos mokytojams taikyti DI grįstus personalizuoto mokymosi sprendimus, padedančius geriau atliepti skirtingą mokinių mokymosi tempą, gebėjimus ir poreikius. Tokie sprendimai leistų mokytojams stebėti kiekvieno mokinio progresą, parinkti personalizuotas užduotis, numatyti papildomą pagalbą ar sudėtingesnius iššūkius pagal tai, kaip mokiniui sekasi konkrečiose temose. Tai padėtų mažinti mokymosi spragas, stiprinti mokinių motyvaciją ir užtikrinti, kad kiekvienas vaikas gautų jo poreikius labiau atitinkantį ugdymą.

2028 m. bent 30 proc., o 2030 m. bent 70 proc. visų Lietuvos mokinių ugdymo procese mokytojai taiko DI grįstus personalizuoto mokymosi sprendimus.

DI GRĮSTAS ŠVIETIMO VALDYMAS IR SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS – švietimo sistemoje diegiami DI sprendimai, leidžiantys mokykloms, savivaldybėms ir nacionaliniam lygmeniui laiku matyti mokinių pažangos tendencijas, mokymosi rizikas ir pagalbos poreikį. Tokia sistema apimtų ankstyvojo įspėjimo mechanizmus, mokytojų ir mokyklų indėlio į mokinių pažangą analizę bei duomenimis grįstą sprendimų priėmimą planuojant pagalbą, išteklius ir intervencijas. Tai leistų geriau suprasti, kurios priemonės veikia efektyviausiai, mažinti pasiekimų atotrūkius ir stiprinti visos švietimo sistemos kokybę. Dabar tą sėkmingai daro organizacija Švietimas Nr.1, tačiau tai turėtų būti vykdoma valstybės lygmeniu.

2028 m. DI grįsta pažangos ir rizikų stebėsenos veikia bent 50 proc. savivaldybių. (2030 m. 100 proc. savivaldybių).

Tikslas 5: Valstybė, kuri rūpinasi pažeidžiamomis grupėmis

Siekiamybė: Užtikrinti, kad neigiamas DI poveikis darbo rinkai ir socialinei sričiai būtų suvaldytas iš anksto.

Nors šiuo metu reikšmingų darbo rinkos pokyčių dėl DI revoliucijos dar nėra, tai nereiškia, kad ateities rizikų, kurias signalizuoja daugelis tyrimų, nebus. Geriausiai atveju įvyks natūralus persikvalifikavimas ir dėka DI atsiras naujų pozicijų, kurios kompensuos nebereikalingas darbo vietas, tačiau priešingu atveju DI gali sukelti labai didelių neigiamų pokyčių darbo rinkoje. Mes siūlome iš anksto ruoštis tokiam scenarijui, fokusuojantis į labiausiai pažeidžiamas grupes: pradedančiuosius jaunos darbuotojus, administracinį personalą ir vyresnio amžiaus darbuotojus.

MES SIŪLOME ŠIAS PRIEMONES:

- Nuolatinė ir tęstinė valstybės biudžeto dalinai finansuojama praktikos programa leidžianti jauniems žmonėms įsitraukti į darbo rinką.
- Proaktyvi DI poveikio darbo rinkai stebėsenos ir perkvalifikavimo programa „DI kompetencijų Lietuvai“, koordinuojama Užimtumo tarnybos.

KONKRETŲS TRUMPALAIKIAI ŽINGSNIAI

Valstybės sistemos ir paslaugos turi būti pertvarkytos taip, kad jas galėtų naudoti ne tik žmonės, bet ir DI agentai.

Pamatinis principas

Bendravimas su valstybės institucijomis yra neišvengiamai sudėtingas (JADIS, JANGIS, VMI deklaracijos). DI agentas, turintis prieigą prie mašiniškai skaitomų taisyklių ir API, gali sudėtingumą perkelti iš vartotojo į DI sluoksnį, kur jis ir turi būti tvarkomas. Tačiau tam reikia, kad valstybės sistemos būtų DI prieinamos.

Nors tai atrodo kaip nedideli darbai, bet su milžinišku poveikiu – tai būtų aiškus signalas, kad valstybė keičia požiūrį.

ŠIUO METU SITUACIJA YRA PRIEŠINGA:

- Dauguma pagrindinių valstybės institucijų svetainių aktyviai techninėmis apsaugos priemonėmis (pvz. Cloudflare) blokuoja automatizuotą prieigą prie viešai prieinamos informacijos.
- Praktiškai jokia pagrindinė valstybės informacinė sistema (VMI, Sodra, Registrų centras, e-sveikata, GPAIS) neturi viešai dokumentuoto REST API.
- Pirminis dokumentų formatas yra PDF, dažnai su skenuotais paveikslukais.
- Operaciniai kodai, klasifikatoriai, taisyklės nėra centralizuotai dokumentuoti mašininio būdu skaitomu formatu.

Šeši konkretūs žingsniai

ŽINGSNIS 1: „ROBOTAI SVEIKI ATVYKĘ“ POLITIKA

ESMĖ: Viešojo sektoriaus svetainės neturi blokuoti automatizuoto priėjimo viešai prieinamai informacijai. Numatyta tvarka — leista visa, kas vieša; ribota tik tai, kas teisiškai uždrausta.

KONKRETŲS ŽINGSNIAI:

- Vyriausybės nutarimas, įpareigojantis institucijas peržiūrėti automatizuoto priėjimo blokavimo nustatymus iki konkretaus termino.

- Aiškos robots.txt taisyklės, atspindinčios sąmoningą politikos sprendimą.
- Periodinis auditavimas.

LAIKO APIMTIS: Savaitės darbo užduotis institucijai. Politinis sprendimas: 1-3 mėnesiai.

ŽINGSNIS 2: PAGRINDINIŲ SISTEMŲ REST API

Esmė: Per 3–18 mėn. 10–15 svarbiausių valstybės informacinių sistemų turi turėti viešai dokumentuotą REST API su OpenAPI 3.0 specifikacija.

KONKRETŪS ŽINGSNIAI:

- Dauguma sistemų jau turi vidinius API — pagrindinis darbas yra juos dokumentuoti, suteikti OAuth2 autentifikaciją ir paskelbti viešai.
- Kiekviena paslaugas teikianti institucija turi turėti API paslaugos teikimui.
- VSSA API gateway projektą dėl su dokumentacija paleisti viešai kuo greičiau.

PAVYZDYS, Į KURĮ VERTA ORIENTUOTIS: Registrų centras.

ŽINGSNIS 3: „NO MORE PDF-ONLY“ PRINCIPAS

ESMĖ: Visi nauji valstybės dokumentai publikuojami bent vienu struktūruotu formatu (Markdown, HTML su semantiniais žymenimis, Word/ODT). PDF lieka kaip antrinis spausdinimo formatas.

KONKRETŪS ŽINGSNIAI:

- Vyriausybės nutarimas, taikomas naujiems dokumentams nuo nustatytos datos (pavyzdžiui, 2026-07-01).
- Centriniai šablonai ministerijoms, kurie automatiškai generuoja struktūruotą versiją iš autoriaus Word dokumento.

PAGRINDIMAS: Dokumentai jau rašomi struktūruotu formatu – pakeisti reikia tik publikavimo procesą.

ŽINGSNIS 4: KLASIFIKATORIŲ IR TAISYKLIŲ MAŠININIŲ BŪDU SKAITOMI ŠALTINIAI

ESMĖ: Valstybės klasifikatoriai, operaciniai kodai, mokesčių taisyklės ir formų specifikacijos pateikiami struktūruotu formatu (JSON, YAML arba JSON-LD), prieinamu per viešą URL ir su versijavimu.

KONKRETŪS ŽINGSNIAI:

- Visos sistemos turi dokumentuoti skaičiavimo ar sprendimų priėmimo logiką.
- Versijavimas (pavyzdžiui, Git pagrindu), kad istorinės taisyklių versijos liktų pasiekiamos.
- Pavyzdžiai ir kraštiniai atvejai pateikiami mašininio būdu skaitomu formatu.

PAVYZDINĖ PROBLEMA: VMI investicinės sąskaitos operacijų kodai (II, IV, PP, IA, IS) nėra suregistruoti vienoje viešai prieinamoje vietoje — jie pasirodo tik vartotojui einant per pildymo vedlį.

ŽINGSNIS 5: „API-PIRMA“ PRINCIPAS VIEŠUOSIUOSE PIRKIMUOSE

ESMĖ: IT sistemų ar paslaugų pirkimų specifikacijose virš nustatytos sumos numatomi privalomi reikalavimai: viešas API, struktūruotas duomenų eksportas, mašininiu būdu skaitoma konfigūracija.

KONKRETŪS ŽINGSNIAI:

- Viešųjų pirkimų tarnybos rekomendacijų atnaujinimas su privalomomis nuostatomis.
- Tipinės sutarties sąlygos, kurios apsaugo perkančiąją instituciją nuo tiekėjo lock-in scenarijaus.
- Kvalifikacijos vertinimo kriterijai, kurie vertina API kokybę ir atvirumą.

ŽINGSNIS 6: FRONTEND–BACKEND ATSKYRIMO PILOTAS

ESMĖ: Principinis valstybės paslaugų pertvarkymas – valstybė tiekia duomenis ir verslo logiką per API; vartotojo sąsajas (frontend) gali kurti tiek pati valstybė, tiek rinka, tiek atvirojo kodo projektai.

KONKRETŪS ŽINGSNIAI:

- Pasirinkti vieną paslaugą (pavyzdžiui, metinė pajamų deklaracija, įmonės registracija) pilotui.
- Leisti trečiosioms šalims (buhalterinės įmonės, finansų patarėjai, programuotojai) kurti specializuotas sąsajas šiems API.
- Valstybės tiekiamą bazinę sąsają lieka kaip vienas iš variantų, ne vienintelis.

Sąsaja su ilgalaikėmis investicijomis

ŠIE TRUMPALAIKIAI ŽINGSNIAI NĖRA ALTERNATYVA STRATEGINĖMS INVESTICIJOMS – JIE YRA JŲ SĖKMĖS SĄLYGA:

- **LITAI IR SKAIČIAVIMO INFRASTRUKTŪRA** – lietuvių kalbos modeliai turės realią paklausą tik kai egzistuos sistemos, į kurias jie galės integruotis.
- **REGULIACINĖ SMĖLIADĖŽĖ** – naudinga įmonėms tik tada, kai viešojo sektoriaus sistemos yra pasiekiamos automatizuotai.
- **DI RAŠTINGUMO PROGRAMOS** – žmonės efektyviausiai mokosi DI per realų naudojimą, ne per kursus.

ES pirmininkavimo 2027 m. kontekstas

2027 m. pirmą pusmetį Lietuva pirmininkaus ES Tarybai. Tai natūrali gairė, prie kurios trumpalaikiai pakeitimai turi būti matomi ir demonstruojami.

KONKRETŪS DI PANAUDOJIMO LIETUVOJE PAVYZDŽIAI

Pagerintas piliečių aptarnavimas

PROBLEMA: Mūsų šalies institucijos kiekvieną dieną gauna tūkstančius piliečių užklausimų ir prašymų. Kiekvieną kartą tarnautojams reikia atsakinėti iš naujo, dažnai tiesiog jau prisimenant panašius klausimus arba bandant jų ieškoti archyve. Tai yra ypatingai laikus žmogiškiesiems resursams imlus procesas.

SPRENDIMAS: Visos valstybės institucijos naudoja vieną bendrą dokumentų valdymo sistemą (DBSIS), kurioje registruoja gyventojų užklausas ir atsakymus. Nauja aplikacija susiintegruoja su visų institucijų sistemomis ir ją anonimizuoja, susitraukia į vieną vietą visą šią informaciją. DI atlieka kontekstinės paieškos funkciją. Tada turime vieną langelį, kur atėjęs pilietis su savo problema iš karto gauna jau buvusių panašių problemų sąrašą ir atsakymus į jas. Jei visgi neranda savo problemos sprendimo, tada jo klausimas pasiekia tą instituciją, kuri už tai atsakinga. Ir atsakymą gauna vėliau. Piliečiams nereikėtų spėlioti kuri institucija atsakinga už jo problemą, daugumą atsakymų gautų iš karto, o institucijoms piliečių aptarnavimo krūvis kristų kartais.

Geresnis kibernetinis saugumas

PROBLEMA: Šiuo metu informacinių sistemų saugumą tikriname nominaliai ir tik pabaigus programavimo darbus. Kitaip sakant – po fakto.

SPRENDIMAS: DI suteikia galimybę nuolat stebėti programinio kodo kokybę, analizuoti galimas spragas ir greitai tą užkardyti. Jau dabar kai kurios šalies sistemos yra valdomos tokiu būdu, tereikia tik tai sistemingai išplėsti.

Panaudojimas viešųjų pirkimų stebėjimui ir kontrolei

PROBLEMA: Šiuo metu Viešųjų pirkimų tarnyba į pažeidimus reaguoja tik gavusi signalą. Ir dažniausiai tai būna teisiniai niuansai, klaidos pirkimuose arba sutartyse.

SPRENDIMAS: Nors jau dabar galima pasileisti DI agentus, skenuojančius viešuosius pirkimus, kurie stebėtų ne tik nereikšmingas detales, tačiau visą pirkimo turinį – ar jis logiškas, ar jis neapriboja konkurencijos ar nėra kitų paslėptų rizikų. Galimybės iš esmės beribės. Šiuo metu tokia sistema jau yra sukurta entuziastų, tereiktų ją perimti ir vystyti toliau. Tai leistų sukurti visiškai kito lygio kontrolę, užtikrinančią, kad viešiesiems pirkimams skiriamos sumos atitinka planuojamą sukurti vertę.

Geresnė teisėkūra

PROBLEMA: Mūsų šalies teisėkūra turi didelių iššūkių su kokybiškų teisės aktų paruošimu. Jie dažnai rašomi ne tik nekokybiškai, bet ir pamirštami atlikti pakeitimai susijusiuose teisės aktuose, nepadaromas biurokratinės naštos pokyčio įvertinimas. Tokia situacija susidaro dėl to, kad trūksta kompetencijų ir darbų apimtis yra milžiniška.

SPRENDIMAS: DI panaudojimas teisės aktų analizėje leistų mūsų valstybės tarnautojams prieš atliekant bet kokią pokytį, lengvai pamatyti kas ir kaip su kuo siejasi tarpusavyje, gauti ne tik rekomendacijas, bet ir pasiūlytus paprasčiausius įgyvendinimo variantus. Tuo pačiu DI galėtų analizuoti visus naujus teisės aktus ir automatiškai indikuoti apie naujai kuriamą biurokratinę naštą. Šių technologijų panaudojimas leistų nesunkiai pakelti teisėkūros, o kartu ir šalies valdymo kokybę, į naują lygį.

Panaudojimas miškų kirtimų stebėjimui ir kontrolei

PROBLEMA: Norint priimti sprendimus dėl kirtimų leidimo išdavimo, atsakingas tarnautojas turi įvertinti daug duomenų ten esantį mišką, saugomas teritorijas, saugomas rūšis, Natura 2000 ir kitus aspektus. Tuo pačiu kartais nutinka, kad rangovai bando ieškoti spragų ir didinti kirtimų kiekius.

SPRENDIMAS: DI panaudojimas leistų greičiau įvertinti esamą situaciją, vertinant ir papildomus argumentus – kirtėjo buvusių kirtimų, ten įvykusių pažeidimus bei bendrą situaciją – ar nėra papildomų rizikos ženklų. Tai galėtų tapti papildoma rekomendacija miškininkui, užtikrinančia, kad nepraleisime jokių smulkmenų. Būtent dėl to, dabar dažnai ir padaroma gamtai žala. Miškas rūpi kiekvienam mūsų piliečiui, tad valstybė irgi turėtų rodyti deramą dėmesį jam.

Supaprastintas mokesčių deklaravimas

PROBLEMA: Nors per pastaruosius metus mokesčių deklaravimas stipriai supaprastėjo, tačiau vis dar lieka iššūkių. Taip pat nuolat atsiranda nauji funkcionalumai – geras pavyzdys yra investicinė sąskaita.

SPRENDIMAS: VMI galėtų suteikti automatizuotus prisijungimus kiekvienam piliečiui, kuris su savo DI pagalba, galėtų analizuoti savo banko išrašus ir VMI automatiškai pateikti visą reikalingą informaciją. Tai stipriai supaprastintų ir piliečių ir VMI darbą bei suteiktų galimybę mūsų šaliai nuskambėti pasaulyje.

Tikslesnė taršos kontrolė

PROBLEMA: Aplinkos apsaugos departamentas (AAD) turi surinkęs daugybę duomenų apie kiekvieną įmonę, kuri užsiima veikla, su taršos rizika. Seniau rizikingiausių įmonių patikros planas buvo sudaromas excelyje, dabar tai jau vyksta informacinėje sistemoje. Tačiau vis tiek nėra išnaudojamos visos galimybės.

SPRENDIMAS: DI panaudojimas suteiktų valstybės tarnautojams visai kitas

galimybes analizuoti turimus duomenis, ieškoti anomalijų, ekstremumo taškų, taršos židinių, rizikingiausių įmonių ir jų veiklavičių. Vėliau inspektoriams patikrinus dalį tų įmonių, priklausomai nuo rezultatų, rizikos vertinimo algoritmai būtų vėl kalibruojami. Tai leistų departamento gamtosaugos kontrolę pakelti į visai kitą lygį.

APIBENDRINIMAS

Lietuva šiandien stovi ties istorine galimybe – ne tik prisitaikyti prie dirbtinio intelekto revoliucijos, bet tapti jos lyderė Europos kontekste. Ankstesnės strategijos parodė, kad ambicingų tikslų deklaravimo nepakanka: reikia konkrečių veiksmų, aiškos atsakomybės ir išmatuojamų rezultatų. Būtent tai ir siūlo TS-LKD – praktinį veiksmų planą, kurį sutarus galima (ir reikia!) pradėti įgyvendinti jau šiandien.

Viešojo sektoriaus modernizavimas pasitelkiant DI nėra tik technologinis klausimas – tai esminis valstybės valdymo kokybės ir piliečių pasitikėjimo institucijomis klausimas. Kai tarnautojams suteikiami tinkami įrankiai, kai informacinės sistemos tampa prieinamos ir išmanios, o biurokratinė našta mažėja – valstybė tampa efektyvesnė, o piliečiai gauna geresnę ir greitesnę pagalbą.

Galiausiai, DI strategija yra ir atsakomybės ateities kartoms klausimas. Investicijos į moksleivių ir mokytojų DI raštingumą, tikslinė pagalba pažeidžiamoms darbo rinkos grupėms, atsakinga ir subalansuota reguliacija – strategiškai planuojančios valstybės sprendimai kuriuos įgyvendinus ne tik bus pasinaudojama technologijos teikiama nauda, bet ir prevenciškai sprendžiami iškilsiantys iššūkiai.

Autoriai:

Eimantas Norkūnas

Darius Sakalauskas